

Zitting 1978–1979

14 824

Wijziging van enige bepalingen betreffende de adoptie in het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Nr. 6

De vroegere stukken zijn gedrukt in de zitting 1977–1978

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 22 september 1978

Algemeen

Het heeft mij verheugd dat het wetsontwerp, waardoor de mogelijkheid tot adoptie wederom zal worden verruimd, gunstig door de vaste Commissie voor Justitie is ontvangen. Met name deed het mij genoegen dat de leden van de fractie van de P.v.d.A. en van de V.V.D.-fractie de voorkeur gaven aan de in het ontwerp gekozen mogelijkheid van adoptie door eigen ouder en stiefouder te zamen, boven de door de commissie-Wiarda voorgestelde tweede aanvaarding van het vaderschap. De wenselijkheid van gelijke behandeling van man en vrouw – door de leden van de P.v.d.A.-fractie aangevoerd – acht ook ik een bruikbaar extra-argument voor de destijds gedane keuze, zulks ondanks de omstandigheid, dat aangenomen moet worden, dat de commissie-Wiarda niet bedoeld zal hebben een tweede aanvaarding van het vaderschap voor te stellen, zonder dat daartoe de toestemming zou zijn vereist van de echtgenote van de man die deze verklaring wil afleggen. Gelijke behandeling van man en vrouw komt naar mijn oordeel het beste tot uitdrukking indien eigen ouder en stiefouder het kind samen adopteren.

De uitspraak in de memorie van toelichting (blz. 6): «De ratio van het vereiste van adoptie alleen door een echtpaar (artikel 227, eerste lid, Boek 1 BW) is het kind een gehuwd ouderpaar te bezorgen», staat, aldus de leden van de fractie van de P.v.d.A., een aanpassing van de adoptie aan veranderde opvattingen in de maatschappij in de weg.

Ik zou voorop willen stellen, dat deze uitspraak niet los kan worden gezien van de context waarin zij staat. In de tweede alinea van blz. 6 van de memorie van toelichting heeft mijn ambtsvoorganger uiteengezet, dat het argument van de commissie-Wiarda tegen adoptie door echtgenoten van een eigen kind van een van hen – nl. dat dit adoptie door één persoon zou betekenen – hem niet heeft overtuigd. Adoptie door één persoon, zo vervolgt hij, is een vraagstuk van een andere orde. Terecht mijns inziens: Daar is toch vooral aan de orde de vraag of een niet-gehuwde een kind moet kunnen adopteren. In geval van adoptie van een stiefkind gaat het echter per definitie om een echtpaar. Vandaar dat terecht kon worden gezegd – en naar mijn indruk ook alleen bedoeld is te zeggen – dat in geval van stiefouderadoptie aan het vereiste van artikel 227, eerste lid, Boek 1 BW – waarvan de ratio als gezegd is het kind een gehuwd ouderpaar te bezorgen – wordt voldaan.

Waar in geval van adoptie van een stiefkind, dit kind zonder meer een gehuwd ouderpaar verkrijgt, meen ook ik, dat de adoptie door de eigen ouder en de stiefouder, als in het ontwerp voorgesteld, op zich geen beletsel behoeft te vormen voor de eventuele mogelijkheid van adoptie door niet-gehuiden of door één persoon.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen voorts of de hier aan de orde zijnde uitspraak in de memorie van toelichting betekent dat ik niet van plan ben adoptie door andere samenlevingsvormen mogelijk te maken.

Ik wil vooropstellen dat de vraag of adoptie door andere samenlevingsvormen mogelijk moet worden gemaakt, zonder nadere precisering niet te beantwoorden is. Niet-huwelijksrelaties vertonen immers allerlei variëteiten. De samenleving kan bij voorbeeld bestaan uit twee volwassenen, al dan niet van dezelfde kunne, een meerderjarige en een (oudere) minderjarige, en zij kan ook worden gevormd door meer dan twee personen.

Door het verblijf van het kind bij deze personen zal een wederzijdse affectieve relatie zijn ontstaan. Dat het kind echter ten aanzien van meer dan twee personen, of ten aanzien van twee personen van dezelfde kunne, een ouderwettig kindrelatie zou verkrijgen – dat is immers wat de adoptie bewerkt – acht ik een weinig aanvaardbare inbreuk op ons familierecht. Dat kent immers een kind ten hoogste twee ouders toe en wel een vader en/of een moeder.

Door adoptie wordt een kind van de adoptief ouders bloedverwant in de eerste graad van de neerdalende lijn. Het kind verkrijgt de staat van wettig kind van de adoptiefouders. Omtrent de afstamming, het vaderschap en het moederschap, heeft de commissie-Wiarda belangrijke voorstellen gedaan¹.

Zo is de commissie van oordeel dat de terminologie «wettig» en «onwettig» uit de wet zou moeten verdwijnen. Zouden de voorstellen van de commissie worden overgenomen, dan zou het uit de vrouw geboren en door de met haar samenlevende, niet gehuwde man erkende kind, dezelfde staat hebben als thans een kind dat uit gehuwde ouders is geboren. Kortom, kinderen wier ouders niet zijn gehuwd, zullen voor wat betreft de aard van de familierechterlijke betrekkingen – dit raakt het hoofdgevolg van de adoptie – alsdan gelijk staan met kinderen van wél gehuwde ouders. Het komt mij dan ook voor dat de vraag of adoptie door niet-gehuiden mogelijk moet worden in een geheel ander licht zal komen te staan en daarom pas zinvol aan de orde kan komen, indien voor de aard van het vaderschap en moederschap niet meer van belang zou zijn dat de vader en de moeder van het kind met elkaar zijn gehuwd.

Wat de eventuele mogelijkheid van adoptie door één «persoon» betreft, het volgende: Feitelijk is zij nu in uitzonderingsgevallen mogelijk, namelijk indien het voornemen tot adoptie tijdens het huwelijk door beide echtgenoten bestond, doch de dood van één van hen heeft verhinderd uitvoering aan dit voornemen te geven (artikel 227, derde lid, Boek 1 BW.) Een huwelijk is er echter dan wel geweest, en in ieder geval ook een begin van gezamenlijke verzorging door echtelieden.

Dat een groot aantal kinderen door één eigen ouder wordt verzorgd en opgevoed, of krachtens het stelsel van de wet slechts kán worden verzorgd en opgevoed (men denke aan de ongehuwde moeder en aan de situatie na echtscheiding en scheiding van tafel en bed) is een gegeven dat voor de beantwoording van de vraag ook van belang is. Voorts is mijns inziens van gewicht, dat een groot aantal andere landen de adoptie door één persoon wél kent.

Ook de vraag of adoptie door één persoon van het kind van anderen mogelijk moet worden gemaakt, vertoont verschillende aspecten. Te bedenken valt bij voorbeeld dat indien in het huidige recht de mogelijkheid van adoptie door één persoon van het kind van anderen zou worden ingevoerd, het geadopteerde kind wettig kind van de adoptant zou moeten worden, doch dat daarentegen bijvoorbeeld het eigen kind van een niet gehuwde alleenstaande ouder onwettig zou zijn. Een zodanige rechtsongelijkheid moet worden vermeden. Zij zou niet bestaan, indien ook het kind van de ongehuwde ou-

¹ Rapport «Jeugdbeschermingsrecht», biz. 75 e.v.

der tot deze zonder de nadere kwalificatie van wettig of onwettig in familie-rechtelijke betrekking zou staan, en zodanige ouder niet meer de voogdij, doch – evenals adoptiefouders en gehuwde ouders – ouderlijk gezag over het kind zou uitoefenen, aldus een ander voorstel van de commissie-Wiarda. De eigen ouder zou dan zijn kind niet door adoptie de wettige status, een volwaardiger rechtspositie, behoeven te verschaffen.

De beantwoording van de vraag of adoptie door één persoon mogelijk moet worden gemaakt, zou ik, gelet op de geldende wetgeving inzake de afstamming, derhalve thans willen openhouden. De vraag moet mijns inziens worden beantwoord in een ruimer verband, namelijk wanneer de herziening van dit afstammingsrecht zal worden overwogen.

Inderdaad zal adoptie niet mogelijk zijn indien de ouder en de toekomstige stiefouder niet met elkander in het huwelijk hebben kunnen treden omdat een van beiden inmiddels was overleden. Zodanige adoptie zou overigens niet alleen niet mogelijk zijn, omdat geen sprake is van een echtpaar, maar (in de regel) ook omdat zij niet te zamen, althans gedeeltelijk te zamen², het kind tenminste een jaar feitelijk zullen hebben verzorgd en opgevoed. Ergens zal toch een grens moeten worden getrokken. Ik acht het verantwoord dat in het hier bedoelde geval, waarin niet sprake is geweest van een echtpaar, noch, zelfs niet gedurende enige tijd, van een gezamenlijke verzorging van het kind, adoptie niet zou kunnen plaatsvinden.

De voorgestelde wijziging in artikel 228, onder a, Boek 1 B.W., waardoor in geval van een herhaald adoptieverzoek de dag van het eerste verzoek beslissend zal zijn voor de toepassing van de voorwaarde van minderjarigheid op de dag van het verzoek, beoogt te voorkomen, dat het herhaald verzoek reeds om een andere reden dan tegenspraak, en wel inmiddels ingetreden meerderjarigheid, moet worden afgewezen. Ook indien het herhaalde verzoek na het meerderjarig geworden zijn van het kind wordt gedaan, zullen de eigen ouders van het kind echter ten verhoore moeten worden opgeroepen, bij welke gelegenheid zij het verzoek wederom kunnen tegenspreken. Reeds hierom valt dan ook niet in te zien waarom de bepaling in het wetsontwerp dat voor minderjarigheid de datum van het eerste verzoek tot adoptie van belang is, tot gevolg zou hebben dat bij oudere kinderen het verzoek zo laat mogelijk wordt ingediend teneinde de toestemming van de ouders te vermijden.

Overigens wijst de praktijk van nu wel uit dat adoptiepleegouders veelal nauwelijks de voltooiing van de tweejaartermijn kunnen afwachten. Hierop wijst ook de volgende rechtspraak: Indien binnen de tweejaartermijn blijkt dat de ouder op wiens tegenspraak het eerste verzoek is afgestuit, van gedachten is veranderd en de tegenspraak niet langer handhaaft, kan het herhaald verzoek voor de ommekomst van de twee jaren worden behandeld. Aldus onder andere Rechtbank Amsterdam 11 april 1961, NJ 1961, 203, Rechtbank Breda 4 november 1966, CAR 1966, blz. 7 en Rechtbank Rotterdam 22 november 1967, NJ 1970, 261. Bovendien, indien het toch zo mocht zijn dat adoptiepleegouders een beduidend langere termijn dan twee jaar voorbij laten gaan voordat zij wederom een verzoek indienen, valt aan te nemen dat de rechter zulks in zijn beoordeling van het verzoek – en wel bij de toepassing van artikel 227, tweede lid, Boek 1 BW – zal betrekken.

Het wetsontwerp waarbij zal worden voorgesteld dat een kind van twaalf jaar of ouder bij alle beslissingen inzake het gezag over hem in de gelegenheid zal worden gesteld zijn mening kenbaar te maken, nadert ten departemente zijn voltooiing.

Uit het betreffende voorstel van de commissie-Wiarda kan naar mijn oordeel niet worden opgemaakt, dat zij bedoeld zou hebben de mening van het kind doorslaggevend te doen zijn. Zulks zou ook moeilijk als algemene regel kunnen gelden, gegeven onder andere dat de ten aanzien van het kind te nemen gezagsbeslissing in diens belang moet zijn. Het behoeft geen betoog, dat de eigen mening van het kind niet altijd in de lijn van diens belang ligt.

² Vgl. artikel I, onder B van de Wet van 7 juni 1978, Stb. 303, houdende wijziging in het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van enige bepalingen betreffende de adoptie en tot verbetering van de rechtspositie van pleegouders (de wijziging in artikel 228, onder f, Boek 1 BW).

Artikelen

Artikel I, onder B

De leden van de fractie van de Partij van de Arbeid, die akkoord konden gaan met de voorgenomen handhaving van het maximum-leeftijdverschil tussen adoptanten en kind van 50 jaren, vervat in artikel 228, onder c, Boek 1 BW, wezen erop, dat grootouders in een groot aantal gevallen aan het vereiste van artikel 228, onder c, zullen voldoen. Het was de leden van deze fractie daarom niet duidelijk, waarom de mogelijkheid van adoptie door grootouders niet was voorgesteld.

Ik ben van mening, dat adoptie door de grootouders van hun kleinkind niet mogelijk behoort te worden gemaakt. Hieraan doet niet af dat veel grootouders aan de voorwaarde van artikel 228, onder c, zouden voldoen. De – ook voor mij doorslaggevende – reden om adoptie door grootouders niet mogelijk te maken is een andere: de door het College van Advies voor de Kinderbescherming voorziene identiteitsproblemen in de (groot)ouder-kind-relatie en het gevaar van grootouder-usurpatie (memorie van toelichting blz. 6).

Artikel I onder D

De leden van de fractie van de Partij van de Arbeid waren van oordeel, dat in geval het huwelijk van de wettige ouders is ontbonden en de ouder en stiefouder het kind wensen te adopteren, terecht door het wetsontwerp aan de andere ouder het recht van veto is gegeven. Niettemin vroegen zij zich af of, voor het geval de andere ouder de adoptie door de eigen ouder en stiefouder alleen uit medelijden door een veto verhindert en zich verder niets meer van het kind aantrekt, een bepaling als in artikel 228, eerste lid onder d, dus een suspensief vetorecht, zou moeten worden ingevoegd.

Laat ik voorop stellen, dat het door de leden van de P.v.d.A.-fractie genoemde geval mij wat academisch voorkomt. Het zal toch niet licht voorkomen dat iemand uit medelijden de adoptie wil verhinderen, maar zich overigens van het kind niets meer aantrekt. Bovendien, zou de eigen ouder na gebruikmaking van zijn vetorecht, zich vervolgens niets meer van het kind aantrekken, dan lijkt het ook minder waarschijnlijk, dat een later herhaald adoptieverzoek wederom zou moeten stranden op het veto van die ouder. Ik ben van oordeel dat voor het geval het huwelijk van de wettige vader of moeder van het kind is ontbonden, een inbreuk op het wettelijk uitgangspunt dat de rechter het beslissende woord spreekt, verantwoord is. De adoptie door de eigen ouder en de stiefouder heeft immers ingrijpende gevolgen voor de andere eigen ouder: de familierechtelijke betrekkingen tussen deze ouder en zijn kind houden op te bestaan; zo ook houdt bij voorbeeld de door de rechter getroffen regeling inzake de omgang tussen de ouder en het kind op te gelden.

Deze memorie gaat vergezeld van een nota van wijzigingen. Ter toelichting van de daarin voorgestelde wijzigingen van het ontwerp – welke van technische aard zijn – diene nog het volgende.

De artikelen III en IV van de Wet van 7 juni 1978, Stb. 303, houdende wijziging in het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van enige bepalingen betreffende de adoptie en tot verbetering van de rechtspositie van pleegouders, zullen op het tijdstip van inwerkingtreding van het onderhavige wetsontwerp nog niet zijn uitgewerkt. In deze artikelen is sprake van «artikel 228, onder e en f», onderscheidenlijk van «artikel 228, onder b, c en g». Aangezien in artikel I onder D van het ontwerp wordt voorgesteld vóór de huidige tekst van artikel 228 Boek I BW het cijfer «1» te plaatsen en aan dit artikel een tweetal nieuwe leden toe te voegen, kunnen de artikelen III en IV, tweede lid, van de Wet van 7 juni 1978 niet ongewijzigd blijven. Vandaar dat wordt voorgesteld na artikel II van het ontwerp in te voegen een artikel III en een artikel IV.

Ingevolge artikel III, dat een nieuwe tekst geeft voor artikel III van de Wet van 7 juni 1978, zal met ingang van het tijdstip van het in werking treden van het onderhavige wetsontwerp, artikel 228, *eerste lid* onder e en f, van toepassing zijn op verzoeken die op het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet van 7 juni 1978, Stb. 303, reeds bij de rechter aanhangig waren.

Ingevolge artikel IV, dat een wijziging brengt in artikel IV, tweede lid, van de Wet van 7 juni 1978, zal met ingang van het tijdstip van de inwerkingtreding van dit wetsontwerp op die verzoeken tot adoptie van meerderjarigen, waartoe artikel IV van de Wet van 7 juni 1978 de mogelijkheid biedt, artikel 228, *eerste lid*, onder b, c en g, van toepassing zijn.

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter